

שם העבודה : דימוי עצמי ושביעות רצון מעבודה בקרב נשים וגברים בעלי לקות אינטלקטואלית

בתעסוקה מוגנת

- ☼ שנה : 2011
- ☼ מס' קטלוגי : 588
- ☼ שם המגיש : דיקלה טוירמן
- ☼ שם המנחה : ד"ר דורית סגל – אנגלצ'ין, ד"ר אורלי שריד
- ☼ עבודת גמר לתואר מוסמך, עבודה סוציאלית, אוניברסיטת בן גוריון בנגב

תקציר המחקר

במחקרים קודמים, בהם נבחנו הבדלי מגדר בדימוי עצמי ובשביעות רצון מתעסוקה, נמצא כי קיימים הבדלים משמעותיים בין נשים לגברים במדדים אלו. הממצאים תרמו להגברת המודעות לקיומם של הבדלים בין נשים לגברים ובכך לשיפור שירותים שונים הניתנים להם. לנוכח מיעוט המחקרים אשר בדקו את ההבדלים בין נשים לגברים במדדים אלו בקרב אנשים בעלי לקות אינטלקטואלית, מחקר זה נועד לפתוח לאוכלוסיה זו פתח אל השיח המגדרי, במגמה להגביר את המודעות בקרב נותני השירותים לחשיבות הבדלי המגדר בניהם, ולתרום לשיפור השירותים התעסוקתיים הניתנים להם במקומות העבודה המוגנים בפרט, ובמקומות העבודה הנוספים על פני הרצף התעסוקתי בכלל. המחקר הנוכחי מבקש לבדוק את ההבדלים בין נשים לגברים בעלי לקות אינטלקטואלית המשולבים בחמש מסגרות מוגנות (מע"ש - מרכז עבודה שיקומי) של עמותת אלווין ישראל בדימוי העצמי ובשביעות הרצון מהעבודה ומהשכר.

בבסיס המחקר עמדו שלוש השערות מרכזיות:

1. דימויים העצמי של הגברים יהיה גבוה מזה של הנשים.
2. שביעות הרצון מהתעסוקה תהיה גבוהה יותר בקרב נשים בהשוואה לגברים.
3. מגדר, גיל, רמת לקות אינטלקטואלית, מידת דתיות ודימוי עצמי ינבאו שביעות רצון מעבודה.

השערות המחקר נבדקו באמצעות שאלון לבדיקת דימוי עצמי (Tennessee Self Concept Scale)

שנבנה על ידי פיטס (Fitts, 1965), שאלון לבדיקת שביעות רצון מתעסוקה שפותח על ידי שאלוק וקית' (Schalock & Keith, 1993), ארבע שאלות שחוברו על ידי החוקרת לשם בדיקת המאפיינים התעסוקתיים של משתתפי המחקר ושאלון דמוגרפי אשר בדק את המשתתפים: מין, גיל, רמת תפקוד, מצב משפחתי, מוצא, מידת דתיות ומקום מגורים.

במחקר השתתפו 96 נשים וגברים בעלי לקות אינטלקטואלית קלה וקלה-בינונית העובדים בתעסוקה מוגנת לפחות שנתיים, בחמישה מע"שים של עמותת אלווין ישראל בארץ, מתוכם 50 גברים ו-46 נשים, בני 23 עד 64 שנים. משך התעסוקה של משתתפי המחקר במע"ש נע בין 2-34 שנים, ובממוצע כ-10 שנים, כאשר הגברים מועסקים בממוצע זמן רב יותר מהנשים באופן מובהק. רוב משתתפי המחקר (85%), דיווחו כי הם אוהבים לעבוד במע"ש וכי העבודה שהם עושים במע"ש מעניינת, ללא הבדל מגדרי. כ-42% מן הגברים וכ-63% מן הנשים דיווחו כי היו רוצים לעבוד בתעסוקה נתמכת, הבדל אשר נמצא מובהק סטטיסטית.

הן הגברים והן הנשים דיווחו על רמת דימוי עצמי גבוהה באופן יחסי ואף ניתן להצביע על קשר חיובי ומובהק סטטיסטית בין אהבה לעבוד במע"ש לבין דימויים העצמי של משתתפי המחקר. לעומת זאת, הרצון לעבוד בתעסוקה נתמכת נמצא בקשר הפוך עם דימויים העצמי. כלומר, ככל שהמשתתפים אוהבים יותר לעבוד במע"ש כך דימויים העצמי חיובי יותר, אך ככל שהם רוצים לעבוד בתעסוקה נתמכת (כלל המדגם וגברים), כך דימויים העצמי נמוך יותר. בנוסף, נמצא כי ככל שגיל המשתתפים מבוגר יותר, דימויים העצמי גבוה יותר, ושביעות רצונם מהעבודה נמוכה יותר, ללא הבדל מגדרי.

ממצאי המחקר, המצביעים על דימוי עצמי גבוה יותר בקרב הגברים לעומת הנשים, מאוששים את השערת המחקר הראשונה. השערת המחקר השנייה לפיה שביעות הרצון מהתעסוקה תהיה גבוהה יותר בקרב הנשים בהשוואה לגברים, לא אוששה. נמצא כי שביעות הרצון מהתעסוקה גבוהה יותר בקרב הגברים. השערת המחקר השלישית, לפיה מגדר, גיל, רמת לקות אינטלקטואלית, מידת דתיות ודימוי עצמי ינבאו שביעות רצון מעבודה, אוששה באופן חלקי. הממצאים הראו כי גיל ורמת לקות אינטלקטואלית מנבאים שביעות רצון מתעסוקה באופן שככל שהמשתתף צעיר יותר ובעל לקות אינטלקטואלית קלה (לעומת קלה בינונית), שביעות רצונו מן התעסוקה והשכר רבה יותר. מגדר, רמת דתיות ודימוי עצמי אינם משפיעים על שביעות הרצון מהתעסוקה.

לאור העובדה שהדימוי העצמי ושביעות הרצון מהעבודה נמצאו גבוהים באופן יחסי בקרב הנחקרים, יתכן כי המע"ש מהווה אופציה ראויה לתעסוקה עבור אנשים בעלי רמת לקות אינטלקטואלית קלה וקלה - בינונית, ועל כן, למרות המגמות בארץ ובעולם הדוגלות בסגירתו, יש להוסיף ולחקור מסגרת תעסוקתית זו במטרה לשפר את השירותים הניתנים בה.

על אף שדימויים העצמי ושביעות רצונם של הנחקרים נמצאו גבוהים באופן יחסי, חשוב להתייחס לפערים שנמצאו בין הנשים לגברים, לטובת הגברים, במדדים אלה. יתכן כי ממצאים אלה מרמזים על אפשרות שהשירותים הניתנים במע"ש מתאימים לגברים יותר מאשר לנשים מבחינת סוגי העבודות המתבצעות במע"ש, מבחינת יחס הצוות ומבחינת השכר. מומלץ לבדוק השערה זו לעומק במחקר שיתמקד בעמדות המגדריות של אנשי צוות במע"שים ואת מידת השפעתן בפועל על המשולבים בהם. על סמך ממצאי מחקר זה מומלץ לקיים הדרכות לצוות המע"שים על מנת להגביר את מודעותם לתפיסות סטריאוטיפיות אשר מביאות ליצירת אפליה בלתי מודעת בין גברים לנשים. מודעות זו עשויה להביא להכללת נשים גם בעבודות הנתפסות כגבריות ובכך להרחיב את תחומי העיסוק שלהן. עוד מומלץ לבנות וליישם תכניות להדרכת משולבי המע"ש עצמם בנושאים מגדריים. מומלץ אף לבנות וליישם קבוצת העצמה נפרדת לנשים, ולעודד אותן להבין את הצרכים שלהן בנוגע לעבודה ואת הדרכים לבטאם. בשל היותו של המע"ש מסגרת חברתית חשובה, ניתן ליצור במסגרתו התערבות שמטרתה העצמה קהילתית. מטרת ההתערבות לעזור למשולבים במע"ש להכיר ביכולתם לייצג עצמי וליצור בעזרת אנשי המקצוע במע"ש שיח על שיפור תנאי עבודתם. מן המחקר הנוכחי עולה כי שביעות הרצון מהעבודה יורדת עם הגיל. על כן מומלץ לתת את הדעת להשלכות של ההתבגרות על העבודה במע"ש ולערוך שינויים בהתאם.